

Stručni rad

MENTALNO ZDRAVLJE UČENIKA

Valentina Bolčević Novak, mag. paed. et mag. educ. phil.

(stručni suradnik pedagog)

Gabrica Dvekar-Bešenić, dipl. def. soc. ped.

(stručni suradnik defektolog)

Osnovna škola Antuna i Ivana Kukuljevića
Varaždinske Toplice

Sažetak

Promjena životne svakodnevnice koja je uzrokovana pojavom pandemije virusa COVID-19, ostavlja značajne negativne posljedice na mentalno (psihološko) zdravlje pojedinaca. Pritom se posebno naglašava i istražuje sve veća ugroženost mentalnog zdravlja djece i mladih. U skladu s time, u ovom se radu nastojalo ispitati i utvrditi razinu depresivnosti i stresa učenika od 5. do 8. razreda koji pohađaju Osnovnu školu Antuna i Ivana Kukuljevića Varaždinske Toplice. Za potrebe istraživanja upotrijebljene su *DASS – Skala depresivnosti* i *DASS – Skala stresa*. Rezultati istraživanja pokazali su da ispitani učenici/ice posjeduju višu razinu depresivnosti od očekivane, pri čemu učenice postižu značajno više rezultate na obje skale. Gotovo četvrtina ispitanih učenika/ica udovoljava kriterijima izrazito povišenog stresa. Zaključuje se da su u školama, a posebice pred stručnim suradnicima, postavljeni novi izazovi u radu, gdje imperativ postaje implementacija aktivnosti za osnaživanje mentalnog zdravlja učenika/ica.

Ključne riječi: mentalno zdravlje, učenici, depresivnost, stres, COVID-19

1. Uvod

Procjenjuje se da u Hrvatskoj 10 do 20% djece školske dobi ima probleme poput anksioznosti, depresivnosti i izolacije, a roditelji kao i učitelji jako teško prepoznaju te simptome [17]. Svaki peti adolescent ima ozbiljne depresivne simptome dok ozbiljnije anksiozne smetnje ima svaki treći srednjoškolac [1]. Navodi se da je svaka sljedeća generacija učenika u sve većem riziku od razvoja nekih oblika psihičkih poremećaja [8]. Povežu li se ovi navodi s okolnostima uzrokovanim pandemijom virusa COVID-19 u kojima trenutno žive djeca i mladi u Hrvatskoj, neizostavnim se nameće postaviti pitanje o stanju njihovog mentalnog zdravlja.

To pitanje, između ostalog, valja proučiti i na razini odgojno-obrazovnih institucija, odnosno škola. Naime, jasno je da je školsko okruženje, uz ono obiteljsko, jedan od najvažnijih čimbenika kada se govori o prevenciji problema mentalnog zdravlja djece i mladih [16]. Pojedini podaci govore u prilog tome da u razrednome odjelu od 25 učenika čak njih pet se suočava s problemima mentalnog zdravlja, a samo jedan od njih dobiva stručnu pomoć [5]

Upravo iz tog razloga, potrebno je osvijestiti činjenicu da su odgojno-obrazovni djelatnici, koji s učenicima provode velik dio njihovog vremena, među prvima u prilici uočiti potencijalne teškoće njihovog mentalnog zdravlja. Na tragu toga, ovaj je rad usmjeren prepoznavanju trenutnog obima problema mentalnog zdravlja među učenicima naše škole, a posljedično tome i osmišljavanju djelotvornih mjera prevencije u okvirima školskog preventivnog programa.

2. Mentalno zdravlje

2.1. Općenito o mentalnom zdravlju

Mentalno je zdravlje, uz tjelesno, nerazdvojni dio sveukupnog zdravlja pojedinca. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), zdravlje je stanje potpunog tjelesnog, mentalnog (psihičkog) i društvenog blagostanja. Mentalno pak je zdravlje definirano kao stanje dobiti u kojemu pojedinac ostvaruje svoj puni potencijal, u stanju je nositi se s uobičajenim životnim stresovima te može biti produktivan i doprinositi svojoj zajednici [19].

Nažalost, činjenica je da se mentalnom zdravlju pridaje premalo značaja te da se često zanemaruje signale, kako kod odraslih osoba tako i kod djece, koji upućuju na probleme s mentalnim zdravljem. Razlozi za to mogu biti razni, no najčešće se radi o strahu same osobe od podcjenjivanja i osude od strane okoline [10]. Takvom odnosu i stavovima prema mentalnom zdravlju uvelike doprinosi i nedovoljna informiranost i znanje za prepoznavanje mentalnih problema.

Prema podacima SZO, 50% mentalnih poremećaja započinje prije 14 godine života, a čak 75% prije 18 godine [18]. No, podaci također govore da više od 50% osoba koje trebaju stručnu pomoć, tu pomoć ne traže [2]. Ako se pri tome uzme u obzir činjenica da neliječeni mentalni problemi nepovoljno utječu na daljnji tijek i pogoršanje mentalnog zdravlja, a prepoznavanje i uključivanje u stručni tretman

doprinosi prevenciji težih oštećenja mentalnog zdravlja, pa i tragičnih ishoda, uočava se neizmjenjiva važnost edukacije i informiranosti na prepoznavanju ovih problema.

Dodajmo da se prema podacima za Republiku Hrvatsku iz 2017. godine, mentalni poremećaji nalaze na 9. mjestu kao uzrok svih bolničkih liječenja [5]. Prema procjeni opterećenja bolestima za Hrvatsku za 2016. godinu, mentalni poremećaji na 4. su mjestu među vodećim skupinama, iza kardiovaskularnih i malignih bolesti te ozljeda. U okviru skupine mentalnih poremećaja najveći postotak opterećenja odnosi se na depresivne poremećaje (25,9%), koje slijede poremećaji uzrokovani alkoholom (17,1%) i anksiozni poremećaji (14,6%) [5]. Sve to govori u prilog snažnije potrebe bavljenja ovom tematikom unutar društva na svim njegovim razinama.

2.2. Mentalno zdravlje djece

U okviru rasprave mentalnog zdravlja, posebno ranjivu skupinu čine djeca jer njihovi se problemi često puta pogrešno tumače ili budu neprepoznati [21]. Nerijetko se takvu djecu naziva lijenima i/ili razmaženima te loše odgojenima, zaboravljajući na činjenicu da su mentalni poremećaji rezultat djelovanja različitih bioloških, psiholoških i okolinskih čimbenika. U školskoj se praksi pokazuje da su roditelji skloni prikrivati djetetove probleme s mentalnim zdravljem. To se ponajviše događa iz razloga nedovoljne informiranosti, no isto tako roditelji često smatraju da su ti problemi isključivo povezani s neadekvatnim roditeljskim postupcima.

Kada se govori o mentalnom zdravlju djece, nezaobilazno je osvrnuti se na uvjete njihova života tijekom aktualne pandemije virusa COVID-19. Osjećaj neizvjesnosti, strah od bolesti, briga za zdravlje najbližih, narušena svakodnevica, ograničavanje druženja i kontakata, nastava na daljinu... samo su neki od problema s kojima se djeca u ovo vrijeme moraju nositi i koji ih direktno pogađaju. Uz sve to, tu su i potresom pogođena područja i dodatni razlog za strah i nesigurnost. Tu, dakako, treba pridodati i niz problema koji indirektno utječu na život djece, kao što su, na primjer, smrt članova obitelji, gubitak zaposlenja roditelja i drugi egzistencijalni problemi koji itekako utječu na mentalno zdravlje roditelja, a onda i djece.

Prema rezultatima nedavno provedenog istraživanja probira mentalnog zdravlja djece u Zagrebu u kojem je sudjelovalo više od 22 000 djece, pokazalo se, između ostalog, da je kod 1 od 10 djece (9%) prisutna značajna anksiozna i/ili depresivna simptomatologija koja nadilazi razinu neugodnih emocionalnih iskustava, a koja se smatra očekivanom za dob djeteta. K tome, svako se sedmo dijete (15%) suočava sa značajnom razinom simptoma posttraumatskog stresa, odnosno promjenama emocionalnosti i ponašanja koja se javljaju kao posljedica iskustva koje može biti opisano kao traumatično [3].

O sličnom govore i nedavno provedena istraživanja u svijetu o mentalnom zdravlju djece i adolescenata u kontekstu pandemije virusa COVID-19. Naime, rezultati također ukazuju na sve veći porast psihološkog stresa, kao i sve veću učestalost simptoma psihičkih poremećaja kod djece kao što su depresija i anksioznost [7], [10], [20], [22]. Osim toga, utvrđeno je i dodatno pogoršanje mentalnog zdravlja djece i adolescenata koji su imali ili trenutno imaju dijagnosticirani neki od oblika psihičkog oboljenja [13]. Smatra se, međutim, kako će se posljedice dugoročnog učinka izbijanja pandemije na mentalno zdravlje djece tek početi zbrajati [9].

Temeljem svega navedenog valja zaključiti kako je važno znati pravovremeno uvidjeti problem i djelovati na sprječavanje daljnjeg nepovoljnog razvoja po pitanju mentalnog zdravlja djece, kao i poticati uključivanje djece i roditelja u primjereni oblik pomoći i podrške unutar odgojno-obrazovnih institucija. Prvi korak u tom smjeru odnosi se i na istraživanje trenutnog stanja u školama po pitanju mentalnog zdravlja učenika, a s ciljem provođenja i osiguravanja odgovarajućih preventivnih aktivnosti i resursa za njegovo osnaživanje.

3. Istraživanje mentalnog zdravlja učenika

3.1. Opis problema istraživanja

U ovom je radu naglasak bio stavljen na istraživanje razine depresivnosti i stresa kod učenika i učenica u (našoj) osnovnoj školi. Depresija je psihička bolest koju karakteriziraju poremećaji raspoloženja kao što su dugotrajna tuga ili npr. nesposobnost uživanja u (ranije) ugodnim stvarima. Takva bolest značajno narušava kvalitetu života i mogućnosti svakodnevnog funkcioniranja oboljele osobe [6]. Drugim riječima, učenik koji je depresivan ne može normalno funkcionirati niti izvršavati svoje školske obveze. Govoreći o definiciji stresa, on se definira kao obrazac emocionalnih i fizičkih reakcija koje prati subjektivan osjećaj preopterećenosti i koje nastaju kao reakcija na određene događaje [16]. Stres, a posebice akutni stresni poremećaj, također može u značajnoj mjeri narušiti mentalno zdravlje učenika i utjecati na ostvarivanje njihovog punog potencijala.

3.2. Metodologija istraživanja

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati i utvrditi razinu depresivnosti i stresa učenika od 5. do 8. razreda koji pohađaju OŠ Antuna i Ivana Kukuljevića Varaždinske Toplice. Za prikupljanje podataka korišteni su anketni upitnici za samoprocjenu *DASS - Skala depresivnosti* i *DASS - Skala stresa*. Odgovori u upitnicima kodirani su Likertovom skalom procjene u rasponu od 0 – 3, a dobiveni rezultati grupiraju se u jednu od pet kategorija. Podaci su bili prikupljeni *online*, tijekom studenog i prosinca 2020. godine, za vrijeme trajanja nastave na daljinu.

Analiza prikupljenih podataka rađena je u programu *IBM SPSS Statistics 20.*, pri čemu su korištene deskriptivne mjere statistike i T-test (Mann-Whitney U test) za nezavisne uzorke kako bi se utvrdile značajne razlike prema spolu ispitanika. Zaključci o statističkoj značajnosti doneseni su na standardnom statističkom nivou, tj. uz pouzdanost veću od 95% (koeficijent korelacije $p > / < 0,05$). U istraživanju su postavljene dvije hipoteze: (H1) *Prosječan rezultat ispitivanja depresivnosti i stresa kod učenika ukazat će na blago povišenu razinu depresivnosti i stresa.* (H2) *Postoji statistički značajna razlika u rezultatima s obzirom na spol ispitanika, pri čemu učenice pokazuju višu razinu depresije i stresa od učenika.*

Uzorak obuhvaćen ovim istraživanjem činilo je 99 učenika i učenica (N=99) OŠ Antuna i Ivana Kukuljevića Varaždinske Toplice od 5. do 8. razreda, što čini 72% od ukupnog broja učenika predmetne nastave. 50,51% ispitanika bilo je ženskog,

a 49,49% muškog spola. S obzirom na varijablu razred, 14 ispitanika pohađa 5. razred, 26 ispitanika 6. razred, 34 ispitanika 7. razred, a 25 ispitanika 8. razred.

3.3. Rezultati istraživanja

Na upitniku *DASS – Skala Depresivnosti* rezultati pokazuju da najveći broj ispitanih učenika/ica, njih 55%, spada u kategoriju *prosječne razine* depresivnosti. 1% ispitanika spada u kategoriju *blago povišene* razine depresivnosti, dok 14% ispitanika spada u kategoriju *umjereno povišene* razine depresivnosti. Znakove *povišene razine* depresivnosti pokazuje 13% ispitanika, dok njih 17% ispunjava kriterije za kategoriju *izrazito povišene* razine depresivnosti. Prema postignutim prosječnim rezultatima, ispitanici spadaju u kategoriju *umjereno povišene* razine depresivnosti ($M=7,3$). Shodno dobivenom rezultatu, hipoteza H1 se djelomično odbacuje jer su ispitanici pokazali višu razinu depresivnosti od pretpostavljene.

Usporedbom rezultata upitnika na varijabli spol, utvrđeno je da učenice u prosjeku pokazuju dvostruko višu razinu depresivnosti od učenika. Naime, prosječan rezultat koji na upitniku postižu učenice spada u kategoriju *povišene razine* depresivnosti ($M=9,8$), dok prosječan rezultat učenika spada u kategoriju *blago povišene* depresivnosti ($M=4,7$). Provedbom Mann-Whitney U testa, utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika između učenika i učenica na gotovo svim varijablama ($p<0,05$).

Čestica upitnika	M (prosječni rezultat)	M učenici	M učenice	koeficijent korelacije ($p<0,05$)
Čini mi se da ne mogu osjetiti ništa pozitivno.	0,58	0,41	0,74	0,047
Jednostavno se ne mogu pokrenuti.	0,64	0,39	0,88	0,001
Osjećam da se nemam čemu veseliti.	0,54	0,37	0,70	0,013
Osjećam se tužno i potišteno.	0,53	0,33	0,72	0,031
Čini mi se da sam za sve izgubio/la interes.	0,64	0,37	0,90	0,004
Osjećam da kao osoba ne vrijedim mnogo.	0,60	0,47	0,72	0,125
Čini mi se da se ne isplati živjeti.	0,29	0,16	0,42	0,038
Ne vesele me stvari koje radim.	0,62	0,37	0,86	0,002
Osjećam se potišteno.	0,47	0,29	0,66	0,053
Ne mogu se u ništa uživjeti.	0,45	0,24	0,66	0,003
Osjećam se prilično bezvrijedno.	0,42	0,33	0,52	0,642
U budućnosti ne vidim ništa čemu bih se veselio/la.	0,27	0,14	0,40	0,058
Mislim da je život besmislen.	0,35	0,18	0,52	0,045
Teško se prisilim da nešto započnem raditi.	0,90	0,69	1,10	0,029
Total (Σ)	7,3	4,7	9,8	/

Tablica 1. Prosječni rezultati dobiveni na upitniku *DASS – Skala Depresivnosti*

Rezultati dobiveni na upitniku *DASS – Skala stresa* pokazuju da većina, odnosno 64% ispitanih učenika/ica postiže *prosječne rezultate*. *Blago povišenu* razinu stresa pokazuje 4% ispitanika, a *umjerenu razinu* postiže njih 7%. Oko 1% učenika/ica spada u kategoriju *povišene razine* stresa. Gotovo četvrtina ispitanika, njih 24%, postiže rezultate koji spadaju u kategoriju *izrazito povišene razine* stresa. Prosječan rezultat koji su ispitanici postigli na skali stresa smješta se u kategoriju *blago povišene razine stresa* ($M=10,05$), pa se sukladno pretpostavci hipoteza H1 ovdje djelomično prihvaća.

Na skali stresa, učenice također postižu (gotovo) dvostruko više rezultate u odnosu na učenike. Prosječan rezultat učenica smješta se u kategoriju *umjereno povišene razine* stresa ($M=13,22$), dok prosječni rezultat koji postižu učenici spada u kategoriju *prosječne razine* stresa ($M=6,78$). Statistički značajne razlike prema spolu utvrđene su Mann-Whitney U testom i u ovom slučaju na većem dijelu varijabli, tj. česticama upitnika. Budući da se statistički značajne razlike, kao i prosječno viši rezultati učenica pronalaze u rezultatima jednog i drugog upitnika, postavljena hipoteza H2 u potpunosti se prihvaća.

Čestica upitnika	M (prosječni rezultat)	M učenici	M učenice	koeficijent korelacije ($p<0,05$)
Događa mi se da me uznemire prilično banalne stvari.	0,92	0,61	1,22	0,002
Pretjerano reagiram u nekim situacijama.	1,00	0,73	1,26	0,006
Teško mi je opustiti se.	0,74	0,53	0,94	0,083
Lako se uznemirim.	0,97	0,61	1,32	0,000
Čini mi se da imam previše negativne energije.	0,58	0,43	0,72	0,141
U nekim situacijama nemam strpljenja (kada čekam lift ili sl.)	0,72	0,53	0,90	0,090
Razdražljiv/a sam.	0,51	0,29	0,72	0,010
Teško mi je prepustiti se opuštanju.	0,47	0,29	0,66	0,019
Vrlo sam razdražljiv/a.	0,34	0,27	0,42	0,116
Teško se umirim kada me nešto uzruja.	0,72	0,49	0,94	0,029
Teško podnosim kada me nešto prekine u obavljanju nekog posla.	0,86	0,63	1,08	0,054
Napet/a sam.	0,63	0,33	0,92	0,002
Ne podnosim ono što me odvlači od posla koji obavljam.	0,69	0,41	0,96	0,001
Lako se uznemirim.	0,90	0,63	1,16	0,011
Total (Σ)	10,05	13,22	6,78	/

Tablica 2. Prosječni rezultati dobiveni na upitniku *DASS – Skala Stresa*

3.4. Rasprava

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju, posebice na skali depresivnosti, govore u prilog porasta sve većeg broja djece, odnosno učenika i učenica u našoj osnovnoj školi čije je mentalno zdravlje izloženo riziku. Iako se najveći dio rezultata ovoga istraživanja „smjestio“ u kategoriju prosjeka, ne može se zanemariti spoznaja da gotovo četvrtina učenika/ica pokazuje najvišu, tj. izrazito povišenu razinu stresa, a njih 17% ulazi u kategoriju izrazito povišene razine depresivnosti.

Ovdje valja spomenuti da su školske rutine važan mehanizam u suočavanju djece i adolescenata s izazovima mentalnog zdravlja [9]. Prelaskom učenika na nastavu na daljinu takva je rutina bila naglo prekinuta, što zasigurno dovodi i do dobivenih rezultata u ovom istraživanju. U prilog tome mogu se spomenuti i preliminarni nalazi domaćeg istraživanja „*Kako smo?*“ u kojem je sudjelovalo 780 djece školske dobe, a od kojih većina navodi da im je nastava na daljinu teža, tj. stresnija od nastave u školi [12]. Osim promjene rutine, prelazak učenika na nastavu na daljinu za neke je označio izostanak uobičajene pomoći i podrške unutar škole, što se također smatra presudnim za pojedine aspekte mentalnog zdravlja učenika/ica [9].

Nadalje, iz rezultata istraživanja vidljivo je da su učenice u odnosu na učenike značajno više deprimirane, kao i da pokazuju višu razinu stresa u odnosu na njih. Takvi rezultati potvrdili su pretpostavku od koje se krenulo u samom istraživanju, a koja se temeljila na spoznaji o većoj sklonosti djevojčica/djevojaka somatskim tegobama u odnosu na dječake/mladiće [14]. Slično je potvrđeno i u ranije spomenutom istraživanju „*Kako smo?*“, gdje rezultati također govore u prilog lošije slike mentalnog zdravlja djevojčica u odnosu na dječake [12].

U skladu sa svime dosad navedenim, vidljivo je kako je trenutna pandemija virusa COVID-19 primjetno narušila i dodatno „rasplamsala“ sve više ugroženo mentalno zdravlje učenika, a posebice učenica i u našoj školi. Pritom je promjena školske svakodnevice (održavanje nastave na daljinu i smanjenost uobičajene podrške potrebitim učenicima, kao i njihovim roditeljima) jedan od značajnih faktora kada se govori o rizičnim faktorima mentalnog zdravlja djece u osnovnim školama.

4. Zaključak

Aktualne promjene u svakodnevnom funkcioniranju u životima djece predstavljaju značajan rizik za mentalno zdravlje kako na globalnoj, tako i na nacionalnoj razini. Mentalno zdravlje djece više je no ikad postalo prioritetno područje rasprave i istraživanja, posebice u krugovima onih koji su direktno uključeni u rad s djecom. Tu se, neizostavno, ubrajaju škole pred čiji se rad sukladno rastućim problemima mentalnog zdravlja djece postavljaju novi zahtjevi i izazovi po pitanju prevencije, pravovremenog prepoznavanja, kao i pružanja odgovarajuće podrške.

Važnu ulogu u tome imaju učitelji i nastavnici, a posebice stručni suradnici koji rade u školama i koji su u mogućnosti putem različitih nastavnih aktivnosti u radu s djecom pridonijeti jačanju njihove psihološke otpornosti, a posljedično i prevenciji. Od posebnog je značaja u tom okviru uključiti i roditelje same djece, odnosno učenika koji nose neospornu ulogu u brizi o njihovom (mentalnom) zdravlju.

Kako bi se to ostvarilo, potrebna je, prije svega, kvalitetna i svrsishodna revizija postojećih školskih preventivnih programa, što podrazumijeva uključivanje onih aktera obrazovne politike koji imaju mogućnost i resurse za donošenja odluka na razini cijelog odgojno-obrazovnog sustava. Osim toga, valja osigurati i mogućnosti za jačanje kompetencija zaposlenika škola po pitanju stručnosti za preventivni rad, kao i rad s učenicima koji već imaju neke od problema mentalnog zdravlja.

Spomenimo na kraju kako je ovo istraživanje bilo nastojanje da na razini naše škole ispitamo postojeće stanje i prioriteta područja rada s učenicima/icama po pitanju njihovog mentalnog zdravlja, kako bismo mogli usmjerenije planirati novi školski preventivni program. Autorice se nadaju da će ovaj rad također poslužiti i kao primjer dobre prakse svim njihovim kolegama/icama stručnim suradnicima.

5. Popis literature

1. Antolić, B. i Novak, M. (2016). Promocija mentalnog zdravlja: temeljni koncepti i smjernice za roditeljske i školske programe. *Psihologijske teme*, 25 (2), str. 317-339. URL: <https://hrcak.srce.hr/161868> (22. 3. 2021.)
2. Boričević Maršanić, V. i sur. (2017). Probir i rana detekcija psihičkih odstupanja/poremećaja kod djece u predškolskim ustanovama i adolescenata u osnovnim školama Grada Zagreba. *Socijalna psihijatrija*, 45 (1), str. 169-186. URL: [file:///C:/Users/kORISNIK/Downloads/Boricevic Marsanic Zecevic 169 186 .pdf](file:///C:/Users/kORISNIK/Downloads/Boricevic%20Marsanic%20Zecevic%20169%20186.pdf) (9. 4. 2021.)
3. Buljan Flander, G. i sur. (2021). *Godinu dana poslije: Rezultati probira mentalnog zdravlja djece u Zagrebu*. URL: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/fotogalerija/gradske%20vijesti/PROBIR-digitalna-verzija-min.pdf> (2. 4. 2021.)
4. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) (2018). *Mentalni poremećaji u Republici Hrvatskoj*. URL: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2019/03/Bilten-mentalne.pdf> (6. 4. 2021.)
5. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ). <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/ususret-svjetskom-danu-mentalnoga-zdravlja-koji-se-obiljezava-10-listopada/> (6.4.2021.)
6. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ). URL: <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/depresija/> (28. 3. 2021.)
7. Jiao, W.Y. et all (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *JAMA Pediatrics*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7127630/> (2. 4. 2021.)
8. Ledić L. i sur. (2019). Depresija u djece i adolescenata. *Zdravstveni glasnik*, 5 (2), str. 75-85. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=332891 (22. 3. 2021.)

9. Lee, J. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *Lancet Child Adolescent Health*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7156240/> (2. 4. 2021.)
10. Liu, S. Loiu, Y. and Liu, Y. (2021). Somatic symptoms and concern regarding COVID-19 among Chinese college and primary school students: a cross-sectional survey. *Psychiatry Researches*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7227526/> (2. 4. 2021.)
11. Miletić, L. i Sokolić, F. (2017). Stigmatizacija osoba s duševnim smetnjama. *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 38 (3), str. 1163-1186. URL: file:///C:/Users/kORISNIK/Downloads/08_Miletic_Sokolic.pdf (9. 4. 2021.)
12. Nataša Jokić Begić i sur. (2020). *Kako smo? Život u Hrvatskoj u doba korone*. URL: https://web2020.ffzg.unizg.hr/covid19/wp-content/uploads/sites/15/2020/06/Kako-smo_Preliminarni-rezultati_brosura.pdf (28. 3. 2021.)
13. Oosterhoff, B. et all (2020). Adolescents' motivations to engage in social distancing during the COVID-19 pandemic: associations with mental and social health. *Journal for Adolescent Health*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7205689/> (2. 4. 2021.)
14. Petak, A. i Brajša-Žganec, A. (2014). Učestalost simptoma somatizacije kod gimnazijalaca. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 16 (4), str. 1119-1144. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=196460 (2. 4. 2021.)
15. Profaca, B. (2020). Neka su djeca ranjivija: Kakva im podrška treba u vrijeme zdravstvene krize? U: *Koronavirus i mentalno zdravlje – Psihološki aspekti, savjeti i preporuke*, str. 306-309. URL: http://psiholoska-komora.hr/static/documents/HPK-Koronavirus_i_mentalno_zdravlje.pdf (8. 4. 2021.)
16. Savjetovalište za studente. *Što je stres?* URL: <https://savjetovaliste.tvz.hr/psiholoska-pomoc/sto-je-stres/> (2. 4. 2021.)
17. Vulić-Prtorić, A. (2007). *Depresivnost u djece i adolescenata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
18. World Health Organisation. *Fact sheets: mental health*. URL: https://www.who.int/topics/mental_health/factsheets/en/ (6. 4. 2021.)
19. World Health Organization (2004). *Promoting mental health: Concepts, emerging evidence, practice: Summary report*. URL: https://www.who.int/mental_health/evidence/en/promoting_mhh.pdf (9. 4. 2021.)
20. Xie X. et all (2020). Mental health status among children in home confinement during the coronavirus disease 2019 outbreak in Hubei

Province, China. *JAMA Pediatrics*. URL:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7182958/> (2. 4. 2021.)

21. Zavod za javno zdravstvo. Program PomoziDa za promicanje mentalnog zdravlja djece. URL: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/program-pomozi-da-za-promicanje-mentalnog-zdravlja-djece-20190925> (6. 4. 2021).
22. Zhou S. et all (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry*. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-020-01541-4> (2. 4. 2021.)